

SZŐLŐHEGYEK ÉPÍTÉSZE 3.0

A riportsorozat folytatása

DLA Féléves Kutatási Beszámoló
2013/1
Tóth Péter

Témavezető:
Sugár Péter DLA

Ebben a félévben a megkérdezett építészek, és az általuk bemutatott borászatok a következők voltak a beszélgetések időrendje szerint:

Kis Péter	Badacsony, Bazaltbor pincészet (2009)
Nagy György	Somló, saját pince és prэшáz (2012)
Bordás Péter	Mád, Moonvalley Vines (2009,2012)
	Etyek, Kúria Borászat (2013)
	Szálka, Lajvér Borászat (2013)
	Zánka, borkombinát (2013)
Félix Zsolt	Bodrogkeresztúr, Füleky Borászat (2010)
Fialovszky Tamás	
Czigány Tamás	Pannonhalmi Apátsági Borászat (2003)
Tóth Györgyi	
Papp Róbert	

(a kivitelezés befejezésének éve)

Akikkel még beszélni szeretnék:

Dévényi Sándor	Pécs, Somogyi Pincészet (1980, 2002)
Bachmann Zoltán	
Bachmann Bálint	

Kis Péterrel végre elkészült a riport. Nem volt egyszerű. Sem az időpont egyeztetés, sem a riport, sem a riportalany. Mégis talán az egyik legjobban lüktető beszélgetés kerekedett ki belőle. Mert mindketten a lehető legjobban akartuk látni, hogy mit rejt a másik a felszín alatt...

Ráadásul kénytelen voltam ismét elég alaposan újra átgondolni, hogy mi az, amit én itt a doktori iskolában kutatás címszó alatt tevékenykedek. Köszönet ezért is Péternek.

Budapest, 2013.01.10.

A jól élhető élet tereinek létrehozása önismereti kurzus keretében.
Ennyi az egész.

Kis Péter, Molnár Bea: Badacsony, Bazaltbor pincészet (2009)

KP.: Kedves Péter, volna egy kérésem. Kezdjük ezt a riportot egy kicsit rendhagyó bemelegítéssel, úgy hogy fordítsuk meg a szerepeket: Ennek a bevezető beszélgetésnek az lenne a lényege, hogy én megértsem azt, amit te akarsz. A beszélgetés formáján tehát annyiban változtassunk, hogy akár fölváltva kérdezhetünk. Én kezdésként arra kérlek, hogy foglalj össze, sztereotípiáktól mentesen, hogy mi is a célod ezzel a riportsorozattal.

TP.: Az első és legfontosabb, hogy összegyűjtsem azokat a hazai építészeti remekműveket az elmúlt 25 évből borászat témában, amiket úgy érzem eddig még egyben nem mutattak be kellőképpen Magyarországon, és a külföld felé sem. Néhány volt csak kiemelve, de azok is egymástól külön jelentek meg térben és időben. Ez tehát az elsődleges cél.

A másodlagos cél, hogy ennek kapcsán egybegyűjtsem azokat a művésztársakat, művészeti ágakat is, melyek ezekhez az épületekhez, építészekhez kapcsolódhatnak. Tehát a kortárs magyar építészethez ma is kapcsolódó kortárs magyar művészek egybegyűjtése egy különleges nézőpontból, mely jelen esetben a bor és minden, ami hozzá tartozik.

Él bennem egy idilli kép mondjuk úgy kb. 100 évvel korábbról. Egy elképzelt falusi szüreti bálról, ahol a táj, a táncsűr, a zene, a viselet, az ételek, a dalok mind-mind összecsengtek egy nagy kerek egészzé a maguk lehető legtermészetesebb módján. Ezt a teljességet szeretném megidézni, mert úgy érzem, hogy az unalomig ismételt hazai megosztottság dacára, ezek a borászatok olyan helyzetet teremtettek, ahol piciben, de mégis helyre állt a világ rendje. Abban bízom, hogy ez a sok kis jó hír egy csokorba szedve talán jobban tudja emelni a lelkeket szakmán kívül és belül egyaránt.

A harmadik cél egy kis lökés abba az irányba, hogy a szakma visszakerüljön az őt megillető helyre a haza közéletben. Egy kísérlet arra, hogy az építészetet az eddigi megszokott mintáktól eltérve, nem elszigetelten, hanem a kapcsolódási pontjaival együtt lehet hatékonyan bemutatni a nem szakmai közönségnek. Jó lenne, ha a házak és vele a tervezők is visszakerülnének a közéletbe úgy, mint mondjuk Hollandiában vagy Svájcban.

Erre az első próba részemről a 2014-es Velencei Biennále megpályázása lesz. A magyar pavilonban az addig összerendezett „borászat gyűjteményemet”

szeretném bemutatni a hozzájuk rendelt társ-alkotókkal és alkotásaikkal. A Biennále már önmagában akkora médiaérdeklődésre tart számot, hogy ez az újfajta szemlélet nagyon sok helyre juthatna el, és talán megindítana egy változást a mostani közönyhöz képest.

Már a pályázatba is bevonnék olyan fiatalokat, akik az említett kapcsolódó területeket képviselnék. Így a teljességre törekvés már a tervezés során megvalósulhatna. Eddig nagyon pozitív visszajelzéseket kaptam azoktól a doktoranduszoktól, akiket más karokon kérdeztem erről az ötletemről. Az pedig már az álom kategória, hogy a sikeres pályázat mintájára ki lehetne dolgozni egy olyan választható tárgyat, mely egyszerre ad használható tudást mondjuk egy bölcsész, egy mérnök és egy művész számára is. A félévek során ezek a gyerekek már diákkorban megtanulnák, hogy milyen fontos a csapatmunka és mekkora erőt rejt az egymásra való odafigyelés.

Nem félsz, hogy nagyon szűk lesz azoknak az alkotótársaknak a köre, akiket így vagy úgy a borászatokhoz lehet kapcsolni? Nem lesz ez még így is egy belterjes világ? Felsorolnál pár ilyen területet, hogy mire, kikre is gondolsz egyáltalán?

Például a tájépítészek, a belső építészek, a grafikus, aki megtervezi a boros címkét a palackhoz, a néprajzos, aki az adott területtel foglalkozik. Ugyanígy azok a zenészek, vagy zenetörténészek, akik az adott az adott házhoz vagy tájhoz köthetőek, akár egy koncertjük, vagy kutatási témájuk révén.

A Balaton-felvidéken például, a pásztorfaragásoktól kezdve a homlokzati vakolatdíszekkel és az útszéli kőkeresztekkel jellemezhető korábbi világ mégis kapcsolódik egyfajta újraértelmezett módon a mai borászatokhoz is.

Tehát akkor te ezeket az épületeket egy új kontextusba szeretnéd elhelyezni, amivel az élet teljességének a megjelenítése a célod?

Igen, egy mondatba sűrítve ennyi az egész.

Jó. Akkor még azt mondd el, ehhez a célhoz, miért az a hozzávezető út, hogy az építészeket beszélteted az épületen túli gondolataikról? Miért nem elégedsz meg annyival, hogy az építészek megtették a dolgukat azzal, hogy ott vannak az épületeik? Egy ház legalább annyit beszél az alkotójáról, mint amennyit egy riport során ki tudsz szedni belőle..

Mert az általam olvasott épületbemutatók java részében az ismertetés inkább a cikkíró és nem az alkotó gondolkodását tükrözte. Éppen a te balatoni házad kapcsán mutatkozott ez meg a leglátványosabban, melyet vagy az egekbe magasztaltak, vagy a földbe döngöltek az éppen aktuális tollforgatók. Ezért már a kezdetkor elhatároztam, hogy szeretnék elfogulatlan maradni, és ehhez ez a

forma tűnt a legmegfelelőbbnek. Itt nincs lehetőségem bármi mást beleérezni egy adott épületbe, hanem teljes egészében a szerzőre hagyatkozhatom. Én az építészeket eredendően kizárólag a borászataikról szerettem volna beszéltetni. Ennek ellenére alakult úgy, hogy eddig senki sem csak a házról beszélt, hanem elmondta az egész hitvallását is. Ez egy általam egyáltalán nem tervezett dolog, ha veled például úgy alakul majd, hogy semmit nem beszélsz az építési hitvallásodról, hanem csak az épületről, akkor az is egy válasz, amit természetesen elfogadok.

A költői kérdésedre visszatérve: Én igenis fontosnak tartom, hogy az építész ne csak a házával legyen jelen, hanem a szavaival is. Kós Károlyról van egy anekdota. Rákérdeztek egy épülete kapcsán, hogy valóban a kritikában leírt gondolatok vezették-e a kezét. A mester rövid velős változata a következő volt: „Gondolta azt a fene!”

A doktori iskolán belül felmerült már, hogy talán még ez a kérdezz-felelek is túl szubjektív, hiszen már a kérdéseimmel manipulálhatom a riportalanyaimat. Éppen ezért nagyon kevés előregyártott kérdéssel készülök, hanem sokkal inkább az építész adott pillanatnyi hangulatához próbálom igazítani beszélgetés fonalát. Például most is én beszélek a kérdés helyett, mert ha te ezután tudsz oldottabban beszélni, akkor úgy jobban fog téged bemutatni a végeredmény is. Lehetne még objektívebbnek maradnom, úgy hogy csak csupasz számadatokat közlök a házról, de akkor menthetetlenül elvesz az egészből építészet és az ember, ami gyökerese eltér az előbb megfogalmazott célomtól. Nálam tehát a főszereplő, továbbra is a ház, de a tervezőjével közösen.

Tehát, ha a ház a főszereplője a történetednek, akkor miért hiányoznak hozzá a szavak? Mármint az építész szavai?

Nem csak a szavak hiányoznak. Hiányzik hozzá az zene, hiányzik hozzá a táj, hiányzik hozzá a néprajz, hiányzik hozzá a bornak az íze is. Ezek így együtt adnak majd egy olyan harmóniát, minden érzékszervünkre hatva, amitől várom én azt a bizonyos teljesség érzetét.

Jó, de kinek a számára szeretnéd ezt nyújtani? Egy megfigyelő, vagy egy ott élő vagy egy ingyenc lesz a célközönséged?

Pont jól foglaltad össze. Akkor lennék elégedett, hogyha ez egy olyan tanulmány lenne, vagy egy olyan kiállítás, mely érzékelésének lennének különböző rétegei.

Vegyük példának az Újszövetség példabeszédeit. Ezeket én azért szeretem, mert a mondandójuk részben vagy egészben érthető egy óvodás számára ugyanúgy, mint egy professzor, vagy egy átlagember számára is.

Ha a borászatok bemutatásának vannak különböző értelmezési szintjei, akkor több lehetőséget adok az embereknek egy-egy ház megértésére, mert itt azért a

ház, és az építészet megértéséről szól a dolog. Az érdeklődők különböző mélységekben merülhetnek el érzékenységük szerint. Valaki azt fogja mondani, én csak a képeket nézem a szöveg egyáltalán nem érdekel. Valaki csak megkóstolja a bort, és úgy járja végig a kiállítást. Ezzel együtt bárki számára adott a lehetőség, hogy ha akar, akkor minden részletbe belekóstolhasson a szó szoros és átvitt értelmében egyaránt.

Az eddigi tapasztalatod pedig az, hogy beszélgettél az építészekkel, és az építészek elmeséltek pár dolgot a házaikról, aztán nem bírták ki, és elmeséltek szinte mindent, ami eszükbe jutott?

Körülbelül igen.

Miután összeállt a beszélgetéseknek ez a füziere, akkor a következő lépés az, hogy ezt rendszerezed valahogy? Mert ez összességében arra alkalmas, ebben a formájában, hogy egymás után rakható. Valahogy át akarod szerkeszteni, részeket kiemelni, vagy mit szeretnél vele csinálni?

Ez először is, egy munkaközi jegyzet nekem. Amiket mutattam nyersanyagokat, azok nagyon hosszúak, szóval úgy nehezen befogadhatók egy külsős számára. Egy óras riport körülbelül 10 oldal leírva, és lesz 10-15 építész, így ez már önmagában nagyon hosszú anyag. Azt szeretném, hogy ez legyen meg nekem, mint egy tartalék, amiből meríthetek, majd amikor a házak köré az egész rendszert építem föl. Lehet, hogy egy beszélgetéshalmazból csak két sor idézet jelenik meg a kiállításon. Az írott formára elég jó könyveket találtam itthonról és külföldről is, melyek segítenek belőni azt a mennyiséget, ami az ezekhez hasonló riportokból leírva megmutatható.

Az építészek kiválasztása úgy zajlott, hogy mondjuk beírtad a Google-ba a „magyar borászatok” keresőszavakat, vagy ez a te ízlésedet tükrözi? Esetleg meghallgattál másokat is, akik javasoltak egy-egy házat a listára, vagy más egyéb módon szelektáltál?

Egyrészt a saját ízlésem, ami nyilván egy szubjektív dolog. Követtem ezeknek a házaknak a sorsát már korábban is. A másik pedig nyilvánvalóan a témavezetőm Sugár Péter hatása, de beszéltem erről a doktori iskola vezetőjével, Cságoly Ferencsel is. Ő javasolta, hogy a válogatás véglegesítéséhez kérjek fel három olyan építészt, akiknek eddigi szakmai múltja megkérdőjelezhetetlen, így a közös döntésünket az építészek szélesebb körben fogadják majd el. Olyan házakat válogattunk ki, melyek építészeti értékeihez nem férhet kétség, és ezt számos hazai és nemzetközi elismerésük is bizonyítja.

Akkor úgy érzed, hogy ez egy exclusive válogatás?

Igen. De ez mondjuk nem csak az én válogatásom, hanem nyilvánvalóan ez egy szakmai válogatás.

Milyen mértékben vagy te ebben benne, és milyen mértékben ők? Hogyan történt a válogatás? Te mondtál neveket, vagy leírtad egy lapra, és utána ők kiegészítették?

Nem. Beszélgettünk róla és ugyanaz a néhány ember maradt fent a szűrőn.

És akkor külön-külön mindenkivel tárgyaltál, vagy leültetek egyszer négyen kitalálni a listát?

Leginkább Sugár Péterrel beszélgettünk többet erről, mivel ő a témavezetőm. A vele kialakított névsorhoz már nem nagyon kellett hozzányúlni, szinte csak jóváhagyták a többiek.

Még azt kérdezném, hogy hol tartasz ebben a riportsorozatban?

A háromnegyede készült el. Utánad már csak néhány építész lesz, akit szóra szeretnék bírni.

Akkor ezt a részét most értem. Ezzel a részével megvagyunk, most tegyél fel te kérdéseket arról ami téged érdekel.

TP.: Szerintem folytassuk ott ahol a te kérdéseidnél befejeztük. A kiválasztottság témakörénél. Még amikor megbeszéltem veled ezt az időpontot és telefonon elmeséltem, hogy miről lenne szó, akkor azt mondtad, hogy azok, akik igazi építészeti minőséget állítanak elő, tudnak egymásról és kölcsönösen el is ismerik egymást. Nincs tehát semmi széthúzás, megosztottság közöttük. Szerinted mi határozza meg az építészeti minőséget? Honnan lehet tudni, hogy valaki ezen a szinten alkot?

KP.: A létrejött művek önmagukban képviselik a minőséget.

Szerinted azt ki dönti el, hogy az adott mű hova tartozik?

Mondok erre egy példát: Van az a híres történet, amikor Mozart egy alkalommal végigment egy szobán, ránézett egy kottára, de csak úgy távolról siettében és annyit mondott, ez milyen csúnya mű, mert azonnal meghallotta belül, hogy

miként szólna a valóságban. Ugyanígy az ember lát épületeket és rögtön el tudja helyezni, hogy melyik hova való.

Sokan úgy vannak egy kicsit az építészettel, hogy valamivel jobban értik, mint ahogy szóban vagy írásban ki tudják magukat fejezni. Tehát egy választékosabb nyelvet tudnak érteni a finomságaival együtt, mint ahogy ők képesek lennének ugyanennek a választékos nyelvnek az elbeszélésére. Egyébként ez egy örök probléma is, mert ebből egy folyamatos kielégületlen érzés ill. szomorúság érzés táplálkozik.

Nagyon kevés olyan kivétel akad, aki ugyanolyan színvonalon tudja magát kifejezni szóban, mint amilyen színvonalon alkot az építészetben. Ebben Ekler Dezső mindenképp komoly példa lehet a számunkra. Ő városszociológiával foglalkozott sokáig, és nagyon sok esszét írt, nagyon sok riportot adott. Tehát ő gyakorolhatta ezt a fajta részét az építészetnek. Ebből következik az, hogy ő egy tőmondatban, 10 mondatban, 100 mondatban nagyon pontosan meg tud fogalmazni bármit minden probléma nélkül.

Általában azokkal van baj, akik elvesztik a türelmüket, nem tudnak koncentrálni, nem tudják pontosan a szavak jelentését, vagy pedig egyszerűen összekeverik a kifejezésmódot a gondolkodásmóddal. Tehát azt gondolják, hogy beszélnek valamilyen nyelven vagy valamilyen stílusban, és úgy érzik, kicsit meghatódva maguktól, hogy akkor ők most gondoltak valamire.

Ez olyan, mint hogyha beszélnek franciául, és valaki azt hinné, hogy van értelme annak, amit mondasz, közben ez nem feltétlenül van így, csak használsz egy kifejezőeszközt. Használsz egy nyelvet, a francia nyelvet, de lehet, hogy amit mondasz, az vagy butaság, vagy nem állja meg a helyét, vagy egy fűzfapoéta ömlengése.

Akkor erre a fajta profi kifejezésmódra egy profi építésznek is szüksége van?

Persze. Azonban egy építésznek elsősorban arra van szüksége, hogy építészetileg ki tudja magát fejezni. Ez az építészetben ugyanúgy jelen van, mint az élet más területein. Tehát gondolkozol valamiről, és azt ki kell fejezned valahogy. A gondolat a lényeg utána már az önkifejezés módja egy másodlagos dolog. Lehet a te hitvallásod, elkötelezettséged, ízlésed alapján bármi, de az már másodlagos.

Fontos az, hogy az építészetben eltérő nyelveket használó emberek közt is legyen párbeszéd. Tiszteljék egymást kölcsönösen. Az, aki németül ír egy verset, és az aki franciául, tudják egymásról, hogy mindkettő minőség.

Amennyire visszaolvastam, a századforduló idején ugyanúgy forrtak az indulatok a különböző székértáborokhoz tartozók között, mint ahogy most is érzékelhető ez a feszültség a szakmán belül. A jelenben sokkal nehezebb meglátni egymásban a minőséget, míg, ha időben vagy térben eltávolodunk az

adott témától, akkor sokkal világosabban elválnak az értékes az értéktelentől? Te hogy látod mindezt?

Te úgy érzed, hogy most nem tudod megítélni azt, hogy mik az igazán hiteles épületek?

Én meg tudom ítélni, de a sok idegen nyelv, amiről az imént beszéltél, sokszor egymásnak feszül, és én nem a tisztelet látom bennük...

Ez egy lelki, érzelmi része a dolognak. Szerintem ezzel nem is kell foglalkozni. A lényeg, hogy mondjuk Makovecz Virágh Csabáról egy jó háza kapcsán mindig is elismeréssel szólt, mert látta benne a minőséget. Azok, akik egymásnak feszülnek, vélhetően azért feszülnek egymásnak, mert nem elég jók. Egész egyszerűen erről van szó. Van egy mondás, miszerint:

„Aki megtud valamit, az elnémul.”

A hihetetlen felismeréstől, nem is megszeppenünk, hanem szelíddé válunk hirtelen. Olyan, mintha egy másik dimenzióba kerülne az ember, egy magáénál jóval nagyobb léptéket át tudna érní, vagy föl tudna ismerni.

Azok, akik locsognak, meg egymást piszkálják, azok vélhetően ezt azért teszik, mert nem elég jók.

„A kutya ugat, a karaván halad”

A kép az, hogy mennek a tevék a sivatagban, és az oázis szélén ott vannak a kutyák, és ugatják az egész menetet, de a menet folyamatosan megy tovább, a kutyák pedig egy idő után elhallgatnak, eltávolodnak, aztán még később már nincsenek is hatással egymásra.

Javaslom azonban, hogy ne a közepszerűséget boncolgassuk tovább, mert az eltér a te választott témádtól.

Jó, akkor térjünk vissza a gondolathoz, mint kiindulópont, amiről az előbb beszéltél. A tervezés során lehet-e ideológiáktól mentesen alkotni, csak a tiszta gondolatok alapján?

Az igazság az, hogy minden kreatív mű, sőt a nem kreatív művek még jobban egy tükröt tartanak az alkotóik elé, egy egész hihetetlenül pontos tükröt. Aki ilyen művek létrehozásába, akár csak egyetemistaként is belekezd, szembesülnie kell, a saját gyarlóságával, adottságával, és a saját határaival. Ha az ember elég tisztán lát – ami fontos – akkor mindezzel tényleg folyamatosan szembesülni fog. Ezt irtatlan sokk megélni. Ez egy véresen komoly önismereti kurzus. Aki ideológiákat próbál meg belevonni egy kreatív alkotó folyamatba, akkor pont a saját szabadságát korlátozza. Persze ez nem azt jelenti, hogy a művésznek végtelenül szabadnak kell lennie, de a saját kezünk megkötéséi között nagyon nagy különbségek lehetnek. Le lehet mondani a szabadság bizonyos aspektusairól a tervezés során, és így nyerni egy megbékélt, jobb projektet.

ugyanakkor a teljes tervezői szabadság erőltetésével is készülnek sokszor borzalmas butaságok.

A társadalom számára az építész eltorzítva jelenik meg. Az emberek úgy látják kívülről, hogy az építész egy kreatív fickó, aki különböző ötletekkel szórakoztatja a körülötte levőket. Ennek a téveszmének az életben tartásában, ill. megváltoztatásában talán épp az építészeti médiának van a legnagyobb felelőssége.

Ezzel szemben az építésznek sokkal komolyabb feladata van. Az építésznek az élet, a jól élhető élet tereit kell létrehozni. Ha erre alkalmas, ha meg tud álmodni jó tereket, akkor jó építész. Ez a legtöbb talán, amit egy építészről el lehet várni, ahelyett, hogy bárkit szórakoztatna.

Ennek ellenére nagyon sok építész locsog, mert úgy gondolja, hogy az a feladata. Locsog, vagy modoroskodik. Ez már egy picit olyan, mintha ideológiákat próbálna beépíteni a tervezés folyamatába, önkéntelenül. Talán erre, hogy valaki durván ideológiákat próbálna belevonni a tervezésbe nem is nagyon tudnék példát mondani, de arra, hogy locsog vagy modoroskodik annál inkább. Ez nyilván az önismeret hiányával van összefüggésben.

A modoroskodás mit jelent a te értelmezésedben?

Arra vonatkozik, ha cél nélkül, szükségtelenül használunk olyan építészeti kifejező eszközöket, akár tereket, akár díszeket, akár formákat, melyek nem köthetők feltétlenül ahhoz a feladathoz, amit meg kell oldaniuk. Ez nem azt jelenti, hogy csak puritán épületeket szabad tervezni. Sok ember a minimalista eszköztárral is tud modoros lenni. Ha látod azt, hogy valami nem áll össze, nem önmagáról szól, akkor baj van. Ellenkező esetben pedig mindegy, hogy néz ki, akkor mégis jó épületnek nevezhető.

A tiszta gondolatról is kérdeztél...

Sokszor megtörténik, hogy a tervezés elején van valamilyen csodálatosan önálló kreatív tünő ötlet, mely aztán a munka során folyamatosan elpárolog, elillan a tervekből. Ez egy adottság. Nincs olyan helyzetben az építész, hogy minden épületéhez feltaláljon egy új anyagot, vagy egy új funkciót, vagy egy új térrendszert. Még ha fel is találja, jön a következő építész, aki erre az új funkcióra fog egy új anyagot készíteni, vagy az új anyagból fog egy másik épületet csinálni, vagy erre az új térrendszerre, rá fog menni, és azzal egy új együttest fog létrehozni. Ezért azt lehet mondani, hogy ez a kezdeti gondolat tulajdonképpen egy nagy végtelen gondolatsor részévé válik, így a tervezésből az a bizonyos nagyon eredetinek tünő dolog finoman elillan mire az egész végére érsz.

Ennek viszont az útja többféle lehet. Eltűnhet nyomtalanul, meg úgy is, hogy hagy valamit maga után. Amellett, hogy elillan, az építész minden egyes döntésében, ennek az eredeti gondolatnak a kisugárzása, az ereje benne kell legyen. Valahogy úgy, mint ahogy a butoh táncosok mozdulataik révén energiákat adnak át. Közöttük is két fajta színész van: Aki belép a színpadra, és akkor ott megjelenik valaki, vagy belép a színpadra, és nem történik semmi. Mindez az energiaközvetítéssel, áll kapcsolatban. A butoh táncosok azt fejlesztették tökélyre, hogy hogyan tudnak bizonyos színpadi mozdulatokkal energiát átadni.

Az építésznek is energiákat kéne átadnia az épületeivel, amire ugye minden lehetősége megvan, hiszen az épületek, léptéküknél fogja, emberfeletti léptékűek. Emiatt alkalmasak arra, hogy energiát sugározzanak. A házak tehát e táncosokhoz hasonlóan meg tudnak jelenni hangsúlyosan, vagy épp fordítva észrevétlenül, semmilyenként, szürkén és lényegtelenül.

A megjelenés, amiről most beszéltél az a környezethez való elkerülhetetlen viszonyulást feltételezi. Te építészként hogyan tudod magad és a házaid kapcsolni a környezet különböző kapcsolódási lehetőségeihez? Elmondom pontosabban, hogy én mikre gondolok ezzel kapcsolatban: Adott egy tervezési feladat mondjuk a Balaton-felvidéken, akkor te hogyan elegyedsz párbeszédbe a szőlőheggyel, a kis falvakkal, vagy éppen egy püspök régi nyaralójával?

Minél komplexebb egy rendszer annál pontosabb választ tud adni.

Képzeld el az építészt úgy, hogy a társadalom által feltett kérdésekre ad válaszokat, bár ő nem feltétlenül vátesz. Inkább egy szűrő, egy olyan szűrő, aki minden felé áramló információt meg tud szűrni, és rendezetten le tud pakolni, aki tud válogatni. Úgy gondolom, hogy az építész egy döntésképes személy, már ha jó építészről az illető. Ez azt jelenti, hogy minél komplexebben él meg egy helyzetet, utána annál pontosabb lesz az a válasz amit adni tud rá. Persze ez a mindenre kiterjedő odafigyelés eredményezhet nagyon egyszerű és tökéletes válaszokat is. Ebben a helyzetben sem szabad oktalanul fölöslegesen sokat mondani.

A lehető legtöbb aspektusával kell egy feladatnak foglalkozni egyszerre. Olyan jól kell tudni szintetizálni a különböző szintjeit, rétegeit egy-egy történetnek, hogy közben ne vesszen el az a személy, akinek az építészeti megoldást kell megtalálnia. Ha nem veszik el, akkor egy jó épület lesz, ellenkező esetben pedig rossz épület. Azonban akkor is rossz épület születik, hogyha óvatosságból valaki nem foglalkozik elég komplex módon egy építészeti szituációnak a föltérképezésével.

Azt lehet mondani, hogy egy adott helyszínbe tulajdonképpen minden bele van kódolva. Az adott helyszín tágabb értelmében értem, a domborzatával, geomorfológiájával, kultúrtörténetével, azaz mindennel együtt. Akkor

tulajdonképpen az építésznek már csak figyelni kell, hallgatni azt, hogy mit mond a hegy és utána lerajzolni.

Ez akkor egybevág az én indító gondolatommal, mely arról szólt, hogy egy parasztház azért lehetett jó, mert egy teljességből született?

Igen, egy parasztház azért jó, mert az a paraszt, aki nem tudta arra a komplex élethelyzetre a legtökéletesebbet létrehozni, az genetikailag kihalt. Megbetegedett, szaporulat képtelenné vált, és csak az oda való legtökéletesebb építészeti megoldások tudtak életben maradni a zseniális szerzőikkel együtt.

Ugyanígy van ez ma is az építészeknél...